

การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะภาวะผู้นำครูสำหรับสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33

The Development of Program to Enhance Teacher's Competency on Teacher
Leadership for School in the Secondary Educational Service Area Office 33

ศุภวรรณ สายบุตร¹, สุรเชต น้อยฤทธิ์²

Supawan Saiboot¹, Surachet Noirid²

ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2563

Email : mild_199151@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดของสมรรถนะภาวะผู้นำครูสำหรับสถานศึกษา 2) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพอันพึงประสงค์ของสมรรถนะภาวะผู้นำครูสำหรับสถานศึกษา 3) เพื่อศึกษาวิธีการเสริมสร้างสมรรถนะภาวะผู้นำครูสำหรับสถานศึกษา 4) เพื่อพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะภาวะผู้นำครูสำหรับสถานศึกษา โดยการวิจัยแบ่งเป็น 4 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบของสมรรถนะภาวะผู้นำครูสำหรับสถานศึกษาประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน ระยะที่ 2 การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของสมรรถนะภาวะผู้นำครูสำหรับ โดยสอบถามกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 346 คน ระยะที่ 3 การศึกษาวิธีการเสริมสร้างสมรรถนะภาวะผู้นำครูสำหรับสถานศึกษา โดยสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 346 คน ระยะที่ 4 การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะภาวะผู้นำครูสำหรับ

¹นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

¹Graduate Student. Master of Education (Educational Administration and Development). Mahasarakham University, Thailand.

²คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

²Faculty of Education. Mahasarakham University, Thailand.

*ได้รับบทความ: 27 มีนาคม 2563; แก้ไขบทความ: 26 เมษายน 2563; ตอรับการตีพิมพ์: 5 พฤษภาคม 2563

Received: March 27, 2020; Revised: April 26, 2020; Accepted: May 5, 2020

สถานศึกษา และประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แบบสอบถาม และแบบประเมิน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัยพบว่า 1. สมรรถนะภาวะผู้นำครูสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 33 ประกอบด้วย 1)การมุ่งพัฒนาผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน มี 4 ตัวชี้วัด 2)เป็นบุคคลแห่งการเปลี่ยนแปลง มี 4 ตัวชี้วัด 3) มีวุฒิภาวะความเป็นผู้ใหญ่ที่เหมาะสมกับความเป็นครูมี 4 ตัวชี้วัด 4)มีการปฏิบัติงานอย่างไตร่ตรอง มี 3 ตัวชี้วัด และ 5)มีการสนทนาอย่างสร้างสรรค์ มี 3 ตัวชี้วัด 2. สภาพปัจจุบันของสมรรถนะภาวะผู้นำครูสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 อยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์ของสมรรถนะภาวะผู้นำครูอยู่ในระดับมากที่สุด 3)วิธีการเสริมสร้างสมรรถนะภาวะผู้นำครูประกอบด้วยการประชุมอบรม/สัมมนาการฝึกอบรมควบคู่กับการปฏิบัติงาน การศึกษาด้วยตนเอง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กรณีศึกษาติดตาม การเป็นพี่เลี้ยง วิจัยค้นคว้าหาความรู้ใหม่ และการนำไปปฏิบัติจริง 4)โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะภาวะผู้นำครูสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 ประกอบด้วย หลักการของโปรแกรม วัตถุประสงค์ของโปรแกรม เนื้อหาสาระ กิจกรรมการพัฒนาของโปรแกรม และการประเมินผล

คำสำคัญ : 1. การพัฒนาโปรแกรม 2. การเสริมสร้าง 3. สมรรถนะภาวะผู้นำครู

ABSTRACT

The objectives of the research article were 1) to investigate factors, indicators, teacher leadership competency for school, 2) to study current conditions, desirable conditions of the teacher leadership competency for school, 3) to study the development method teacher leadership competency for school and 4) to develop the developed program on teacher leadership competency for school. The research and development methodology consisted of 4 phases. Phase 1)investigating factors, indicators, teacher leadership competency for school and evaluate the suitable evaluation by 7experts. Phase 2) studying current conditions, desirable conditions to develop the teacher leadership competency for school by querying the sampling groups of 346 administrators and teachers. Phase 3)studying the development method teacher leadership competency for by querying the sampling groups of 346 administrators and teachers. Phase 4) developing the

developed program on teacher leadership competency for school and 7 experts evaluate the suitability and feasibility of Program. The tools used in the research composed of the questionnaire and evaluation forms. The statistics used in analyzing data were mean, percentage, standard deviation and PNI^{Modified}.

The results of the research revealed that : 1. The factors of teacher leadership competency for school in The Secondary Educational Service Area Office 33 consisted of 5 factors i.e. 1) concern for improving pupil achievement consisted of 4 indicators, 2) change agency consisted of 4 indicators, 3) adult development consisted of 4 indicators 4) reflective practice consisted of 3 indicators and 5) dialogue consisted of 3 indicators. 2. The current condition of teacher leadership competency of teacher's performance overall, was in the intermediate level. Desirable condition of achievement competency of teacher's performance overall, was in the highest level. 3. The techniques for enhancing teacher leadership competency for school were as follows: meeting – training – seminar, workshop, self-study, knowledge sharing, site visiting, mentoring, research and on-the-job training. 4. The program to enhance teacher's competency on teacher leadership for school in the Secondary Educational Service Area Office 33 was comprised of the program methods, objectives, contents, development activities and evaluation.

Keywords : 1. Development of Program 2. Enhance 3. Teacher Leadership Competency

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการเรียนรู้ตัวชี้วัดสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยยึดหลักว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เชื่อว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ยึดประโยชน์ที่เกิดกับผู้เรียน เน้นกระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมองและเน้นให้ความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรม ดังนั้นผู้สอนต้องพยายามคัดสรรกระบวนการเรียนรู้ การออกแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับศักยภาพและบริบทของผู้เรียน(สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2552 : 1) อย่างไรก็ตาม ครูผู้สอน เป็นบุคคลสำคัญที่สุดที่ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้ตาม

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2552 : 78)

จากอดีตถึงปัจจุบันสังคมไทยยังคงให้ความสำคัญต่อครูว่าเป็นบุคคลที่จะส่งเสริม และสรรค์สร้างการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีคุณภาพ และเมื่อสถานการณ์การเรียนรู้เปลี่ยนแปลงไป ทั้งที่เป็นการเรียนรู้ในระบบ นอกกระบบและตามอัธยาศัยที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่จำเป็นต้องได้รับการส่งเสริม พัฒนาและยกย่องเพื่อร่วมกันปกป้องและเสริมสร้างการเรียนรู้ของเด็กหรือผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และค่านิยมอันดีงามรวมทั้งมีคุณธรรมจริยธรรมเป็นคนดีของชุมชน สังคม และประเทศชาติ (วรการณ สามโกเศศ และคณะ, 2553 : 1) ปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่ต้องการได้ คือ ครู ซึ่งมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง 2 ส่วน ได้แก่ คุณภาพของตัวครูและคุณภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลของครู ครูต้องมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอน ถ่ายทอดความรู้และต่อยอดความรู้ให้ผู้เรียนได้ อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553 : 2) จะเห็นได้ว่า การพัฒนาครูที่เป็นระบบและต่อเนื่อง ต้องมีการกำหนดมาตรฐานแต่ละตำแหน่งโดยมีที่มาจากพื้นฐานความรู้(Knowledge) ทักษะ(Skill) วิธีคิด(Self-concept) คุณลักษณะส่วนบุคคล(Trait) และแรงจูงใจ(Motive) ที่เรียกว่าสมรรถนะ(Competency) จะส่งผลให้การปฏิบัติงานเกิดผลลัพธ์สูงสุดสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องพัฒนาครูให้มีสมรรถนะตรงตามที่ต้องการ (จิระ งอกศิลป์, 2550 : 79) นอกจากนี้ครูต้องผู้นำและทันต่อการเปลี่ยนแปลง ตามแผนปฏิรูปการศึกษา พ.ศ. 2558-2564 ของกระทรวงศึกษาธิการคือการพัฒนาระบบการผลิตและพัฒนาครูให้มีคุณภาพและมีจิตวิญญาณของความเป็นครู สอดคล้องกับการพัฒนาครูได้ให้ความสำคัญกับสมรรถนะภาวะผู้นำครู กล่าวคือครูผู้ที่เป็นผู้นำโดยนำทั้งภายในห้องเรียนและภายนอกห้องเรียน เชื่อมโยงกับชุมชนและช่วยเหลือกลุ่มของครูผู้เรียน และผู้นำ และมีอิทธิพลต่อผู้อื่นไปสู่การพัฒนาการดำเนินงานทางการศึกษา (Katzenmeyer and Moller, 2001 : 212)

จากเหตุผลดังกล่าว สมรรถนะภาวะผู้นำครูถือเป็นสมรรถนะหนึ่งในสมรรถนะประจำสายงานของครูตามกรอบของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานส่งเสริมให้ครูเกิดพลังแห่งการเรียนรู้ผลักดันในการพัฒนาครูให้เป็นครูมืออาชีพ เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพและนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะภาวะผู้นำครูสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพภาวะผู้นำครูสำหรับสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิผลต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดของสมรรถนะภาวะผู้นำครูสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33

2.2 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพอันพึงประสงค์ของสมรรถนะภาวะผู้นำครูสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33

2.3 เพื่อศึกษาวิธีการเสริมสร้างสมรรถนะภาวะผู้นำครูสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33

2.4 เพื่อพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะภาวะผู้นำครูสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 ได้ทราบองค์ประกอบและตัวชี้วัดของสมรรถนะภาวะผู้นำครูสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33

3.2 ได้ทราบสภาพปัจจุบันและสภาพอันพึงประสงค์ของสมรรถนะภาวะผู้นำครูสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33

3.3 ได้ทราบศึกษาวิธีการเสริมสร้างสมรรถนะภาวะผู้นำครูสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33

3.4 ได้โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะภาวะผู้นำครูสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้แบ่งวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะภาวะผู้นำครูสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้องค์ประกอบและตัวชี้วัดของสมรรถนะภาวะผู้นำครู แล้วตรวจสอบและประเมินความเหมาะสมโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน

ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพอันพึงประสงค์ของสมรรถนะภาวะผู้นำครูสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 โดยการตอบแบบสอบถาม ประชากร ได้แก่ผู้บริหารและครูจำนวน 3,187 คน จากโรงเรียนจำนวน 85 โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 33 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและครูจำนวน 346 คน

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการเทียบจำนวนประชากรทั้งหมดกับตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) แล้วดำเนินการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling)

ระยะที่ 3 ศึกษาตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับวิธีการเสริมสร้างสมรรถนะครู สังเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้วิธีการเสริมสร้างสมรรถนะภาวะผู้นำครูสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 แล้วนำไปสอบถามกลุ่มตัวอย่างเดียวกันในระยะที่ 2 วิเคราะห์ร้อยละของวิธีการเสริมสร้างสมรรถนะภาวะผู้นำครูที่ครูเลือกเพื่อเป็นแนวทางในการร่างโปรแกรม

ระยะที่ 4 พัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะภาวะผู้นำครูสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 โดยการร่างโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะภาวะผู้นำครูตามวิธีการเสริมสร้างสมรรถนะภาวะผู้นำครูในระยะที่ 3 ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 7 คน จัดทำโปรแกรมและคู่มือฉบับสมบูรณ์เพื่อเผยแพร่และนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

5. ผลการวิจัย

5.1 องค์ประกอบและตัวชี้วัดของสมรรถนะภาวะผู้นำครูสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 มีองค์ประกอบ 5 ด้าน 18 ตัวชี้วัด คือ 1)การมุ่งพัฒนาผลสัมฤทธิ์ผู้เรียนมี 4 ตัวชี้วัด คือ เป็นแบบอย่างทางการสอน ส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน พัฒนาผลสัมฤทธิ์ผู้เรียนอย่างเป็นระบบ 2)เป็นบุคคลแห่งการเปลี่ยนแปลง มี 4 ตัวชี้วัด คือ เป็นผู้มีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลง เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ เป็นครูผู้นำพัฒนาเพื่อนครู 3)มีวุฒิภาวะความเป็นผู้ใหญ่ที่เหมาะสมกับความเป็นครูมี 4 ตัวชี้วัด คือ มีบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับการเป็นครู เป็นผู้ได้รับการยอมรับ มีการทำงานเป็นทีม มีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา 4)มีการปฏิบัติงานอย่างไต่ตรอง มี 3 ตัวชี้วัด คือ การวางแผนด้านการปฏิบัติงานการประเมินผลด้านการปฏิบัติงาน การพัฒนาการปฏิบัติงาน และ 5)มีการสนทนาอย่างสร้างสรรค์ มี 3 ตัวชี้วัด คือ พัฒนาตนเองและเพื่อนครู มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาชีพ มีส่วนร่วมกับผู้ปกครองและชุมชน

5.2 การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของสมรรถนะภาวะผู้นำครูสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 พบว่า 1)สภาพปัจจุบันของสมรรถนะภาวะผู้นำครูสำหรับสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบทุกองค์ประกอบอยู่ในระดับปานกลาง 2)สภาพที่พึงประสงค์ของสมรรถนะภาวะผู้นำครูสำหรับสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ ทุกองค์ประกอบอยู่ในระดับมากที่สุด 3)ความต้องการจำเป็นของสมรรถนะภาวะผู้นำครูสำหรับสถานศึกษา เรียงลำดับจากความ

ต้องการจำเป็นมากไปหาความต้องการจำเป็นน้อย คือ 1)การมุ่งพัฒนาผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน 2)เป็นบุคคลแห่งการเปลี่ยนแปลง 3)มีการสนทนาอย่างสร้างสรรค์ 4)มีการปฏิบัติงานอย่างไตร่ตรอง และ 5)มีวุฒิภาวะความเป็นผู้ใหญ่ที่เหมาะสมกับความเป็นครู ตามลำดับ

5.3 วิธีการเสริมสร้างสมรรถนะภาวะผู้นำครูสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 ได้แก่ การประชุมอบรม/สัมมนาการฝึกอบรมควบคู่กับการปฏิบัติงาน การศึกษาด้วยตนเองการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การนิเทศติดตามการเป็นพี่เลี้ยง วิจัยค้นคว้าหาความรู้ใหม่ และการนำไปปฏิบัติจริง

5.4 การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะภาวะผู้นำครูสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน พบว่า จากการประเมินโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะภาวะผู้นำครู มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีองค์ประกอบของโปรแกรม 5 องค์ประกอบ ประกอบด้วย 1)หลักการของโปรแกรม 2)วัตถุประสงค์ของโปรแกรม 3) เนื้อหาสาระ ประกอบด้วย 5 โมดูล คือ โมดูลที่ 1 การมุ่งพัฒนาผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน โมดูลที่ 2 เป็นบุคคลแห่งการเปลี่ยนแปลง โมดูลที่ 3 มีการสนทนาอย่างสร้างสรรค์ โมดูลที่ 4 มีการปฏิบัติงานอย่างไตร่ตรอง และ โมดูลที่ 5 มีวุฒิภาวะความเป็นผู้ใหญ่ที่เหมาะสมกับความเป็นครู 4)กิจกรรมการพัฒนาของโปรแกรม และ 5)การประเมินผล

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญที่ค้นพบจากการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะภาวะผู้นำครูสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 33 และสามารถนำมาอภิปรายผลตามความมุ่งหมายของการวิจัยได้ดังนี้

6.1 องค์ประกอบของสมรรถนะภาวะผู้นำครูมีองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ 18 ตัวชี้วัด คือ 1)การมุ่งพัฒนาผลสัมฤทธิ์ผู้เรียนมี 4 ตัวชี้วัด คือ เป็นแบบอย่างทางการสอน ส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน พัฒนาผลสัมฤทธิ์ผู้เรียนอย่างเป็นระบบ 2)เป็นบุคคลแห่งการเปลี่ยนแปลง มี 4 ตัวชี้วัด คือ เป็นผู้มีความวิสัยทัศน์ เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้เป็นครูผู้นำพัฒนาเพื่อนครู 3)มีวุฒิภาวะความเป็นผู้ใหญ่ที่เหมาะสมกับความเป็นครูมี 4 ตัวชี้วัด คือ มีบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับการเป็นครูเป็นผู้ได้รับการยอมรับ มีการทำงานเป็นทีม มีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา 4)มีการปฏิบัติงานอย่างไตร่ตรองมี 3 ตัวชี้วัด คือ การวางแผนด้านการปฏิบัติงาน การประเมินผลด้านการปฏิบัติงาน การพัฒนาด้านการปฏิบัติงาน และ 5)มีการสนทนาอย่างสร้างสรรค์มี 3 ตัวชี้วัด คือ พัฒนาตนเองและเพื่อนครูมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาชีพ มีส่วนร่วมกับผู้ปกครองและชุมชนที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า

ผู้วิจัยได้การศึกษาวิจัยเป็นผลมาจากการสังเคราะห์แนวคิดของนักวิชาการ นักการศึกษาที่มีผลงานทางวิชาการเป็นที่ยอมรับทั้งในประเทศและต่างประเทศ สอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553 : 13-14) ที่กล่าวถึงความหมายและองค์ประกอบของภาวะผู้นำครู (Teacher Leadership) ซึ่งประกอบด้วย 5 ตัวชี้วัด คือ 1) มีวุฒิภาวะความเป็นผู้ใหญ่ที่เหมาะสมกับความเป็นครู 2) มีการสนทนาอย่างสร้างสรรค์เป็นบุคคลแห่งการเปลี่ยนแปลง 3) เป็นบุคคลแห่งการ 4) มีการปฏิบัติงานอย่างไต่ตรอง และ 5) การมุ่งพัฒนาผลสัมฤทธิ์ผู้เรียนและสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไชยยศ วันอุทา (2559 : 169-171) ที่ได้ศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดสมรรถนะภาวะผู้นำครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบของสมรรถนะภาวะผู้นำครู ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การมีความมุ่งมั่นพัฒนาตนเอง ประกอบด้วย 15 ตัวชี้วัด องค์ประกอบที่ 2 การมีความมุ่งมั่นพัฒนาการเรียนการสอน ประกอบด้วย 13 ตัวชี้วัด องค์ประกอบที่ 3 การให้คำแนะนำช่วยเหลือเพื่อนครู ประกอบด้วย 10 ตัวชี้วัด และองค์ประกอบที่ 4 การให้ความร่วมมือในการพัฒนา ประกอบด้วย 12 ตัวชี้วัด

6.2 ข้อค้นพบจากการศึกษาพบว่า สภาพปัจจุบันของสมรรถนะภาวะผู้นำครู โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และสภาพที่พึงประสงค์ของสมรรถนะภาวะผู้นำครูโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทำให้ผู้วิจัยเข้าใจถึงสิ่งที่เป็นอย่าง และความต้องการให้สิ่งที่คาดหวังเกิดขึ้น ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 มีความต้องการจำเป็นของสมรรถนะภาวะผู้นำครูสำหรับสถานศึกษา เรียงลำดับจากความต้องการจำเป็นมากไปหาความต้องการจำเป็นน้อย คือ 1) การมุ่งพัฒนาผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน 2) เป็นบุคคลแห่งการเปลี่ยนแปลง 3) มีการสนทนาอย่างสร้างสรรค์ 4) มีการปฏิบัติงานอย่างไต่ตรอง และ 5) มีวุฒิภาวะความเป็นผู้ใหญ่ที่เหมาะสมกับความเป็นครู ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไชยยศ วันอุทา (2559 : 171) ที่ได้ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์สมรรถนะภาวะผู้นำครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่าสภาพปัจจุบันสมรรถนะภาวะผู้นำครู มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ในส่วนสภาพที่พึงประสงค์สมรรถนะภาวะผู้นำครู มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด และในส่วนของความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างสมรรถนะภาวะผู้นำครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา มีความจำเป็นต้องเสริมสร้างในแต่ละองค์ประกอบ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) การมีความมุ่งมั่นพัฒนาตนเอง 2) การให้ความร่วมมือในการพัฒนา 3) การมีความมุ่งมั่นพัฒนาการเรียนการสอน และ 4) การให้คำแนะนำช่วยเหลือเพื่อนครูซึ่งทำให้ผู้วิจัยสามารถนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในการออกแบบและร่างโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะภาวะผู้นำครูสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33

6.3 จากผลการศึกษาวิธีการเสริมสร้างสมรรถนะภาวะผู้นำครูได้วิธีการเสริมสร้างทั้งสิ้น 8 วิธี ได้แก่ การฝึกอบรมควบคู่กับการปฏิบัติงาน การประชุมอบรม/สัมมนา การนิเทศติดตาม การแลกเปลี่ยน

เรียนรู้ การศึกษาด้วยตนเอง การเป็นพี่เลี้ยง วิจัยค้นคว้าหาความรู้ใหม่ และการนำไปปฏิบัติจริง ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวทาง รูปแบบ และวิธีการพัฒนาสมรรถนะครู โดยการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี ของนักวิชาการ นักการศึกษา และการสอบถามความต้องการเลือกวิธีการเสริมสร้างสมรรถนะภาวะผู้นำครู ทำให้ได้แนวทางที่มีประสิทธิภาพและตรงกับความต้องการของผู้รับการเสริมสร้าง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรวิทย์ จันทร์ศิริ (2563 : 345-346) ที่ได้ศึกษาแนวทางและวิธีการพัฒนาสมรรถนะมุ่งผลสัมฤทธิ์ของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า วิธีการพัฒนาสรุปจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 คน รวมทั้งสิ้น 5 วิธีการ ได้แก่ 1)การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) 2)ฝึกอบรม (Training) 3)ระดมสมอง (Brain Storming) 4)การศึกษาต่อเนื่อง(Continuing Education) และ 5)การสอนงาน (Coaching)

6.4 การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะภาวะผู้นำครูสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 ได้องค์ประกอบของโปรแกรมทั้งสิ้น 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการของโปรแกรม วัตถุประสงค์ของโปรแกรม เนื้อหาสาระ กิจกรรมการพัฒนาของโปรแกรม และการประเมินผลของโปรแกรม โดยเนื้อหาสาระประกอบด้วย 5 โมดูล คือ โมดูลที่ 1 การมุ่งพัฒนาผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน โมดูลที่ 2 เป็นบุคคลแห่งการเปลี่ยนแปลงโมดูลที่ 3 มีการสนทนาอย่างสร้างสรรค์ โมดูลที่ 4 มีการปฏิบัติงานอย่างไตร่ตรอง และ โมดูลที่ 5 มีวุฒิภาวะความเป็นผู้ใหญ่ที่เหมาะสมกับความเป็นครู ครอบคลุมทั้งองค์ประกอบและตัวชี้วัดของสมรรถนะภาวะผู้นำครู สอดคล้องกับงานวิจัยของ เชษฐา คำคล่อง (2557 : 188-190) ที่ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำแบบมุ่งบริการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำแบบมุ่งบริการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีองค์ประกอบทั้งหมด 9 ส่วน ประกอบด้วย ที่มาและความสำคัญของโปรแกรม วัตถุประสงค์ของโปรแกรม เป้าหมาย รูปแบบและวิธีการพัฒนา โครงสร้างของโปรแกรม เนื้อหา แนวการจัดกิจกรรมเทคนิคและเครื่องมือ และการประเมินผล

ข้อค้นพบการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะภาวะผู้นำครูสำหรับสถานศึกษา โดยการตรวจสอบของผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน พบว่ามีความเหมาะสมและความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ นันทรัตน์ ฤทธิ์บำรุง (2559 : 113) ที่ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำครูด้านการเป็นแบบอย่างทางการสอนสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30 ผลการวิจัยพบว่า โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำครูด้านการเป็นแบบอย่างทางการสอนสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30 โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามรายองค์ประกอบพบว่า มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด จำนวน 4 องค์ประกอบโดยเรียงจากค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก คือ เทคนิคและ

เครื่องมือ เป้าหมาย โครงสร้างของโปรแกรม และการประเมินความเป็นไปได้ของโปรแกรมเมื่อพิจารณาตามรายองค์ประกอบ พบว่ามีความเป็นไปได้ในระดับมากทุกองค์ประกอบ โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก คือ การประเมินผล เป้าหมาย โครงสร้างของโปรแกรม

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 ควรศึกษาผลการวิจัยการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะภาวะผู้นำครูสำหรับสถานศึกษา ซึ่งสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง เพื่อยกระดับการพัฒนาสมรรถนะภาวะผู้นำครู ควรนำโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะภาวะผู้นำครูสำหรับสถานศึกษาไปเป็นแนวทางในการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

7.2.1 ก่อนนำโปรแกรมไปใช้ ควรศึกษาและทำความเข้าใจในความคิดรวบยอดของโปรแกรมให้ชัดเจน เพื่อจะได้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง และดำเนินการเสริมสร้างได้บรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในโปรแกรม

7.2.2 ผู้เข้ารับการเสริมสร้าง จำเป็นต้องได้รับองค์ความรู้ทั้ง 5 โมดูลของโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะภาวะผู้นำครู จึงจะทำให้ผู้เข้ารับการเสริมสร้างเกิดสมรรถนะภาวะผู้นำครูอย่างครบถ้วน และมีประสิทธิภาพมากที่สุด

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

7.3.1 ควรวิจัยการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะภาวะผู้นำครูสำหรับสถานศึกษา ในสังกัดอื่นที่มีบริบทแตกต่างจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 เช่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นต้น

7.3.2 ควรมีการศึกษา วิจัย และพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะของครูและบุคลากรทางการศึกษาในด้านอื่น ๆ

7.3.3 ควรมีการวิจัยการนำโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะภาวะผู้นำครูสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 ไปใช้ เพื่อติดตามผลการนำองค์ความรู้และทักษะที่ได้จากการเสริมสร้างลงสู่การปฏิบัติงานจริง

8. เอกสารอ้างอิง

- จิระ งามศิลป์. (2550). **คู่มือเตรียมสอบผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานชุดที่ 3**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- เชษฐา คำคลอง. (2557). **การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำแบบมุ่งบริการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน**. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ไชยยศ วันอุทา. (2559). **การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะภาวะผู้นำครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา**. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- นันทรัตน์ ฤทธิ์บำรุง. (2559). **การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำครูด้านการเป็นแบบอย่างทางการสอนสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พชรวิทย์ จันทรศิริสิริ. (2563). **แนวทางการพัฒนาสมรรถนะมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. **วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ**. 5(3). 344-345.
- วรกรณ์ สามโกเศศ และคณะ. (2553). **ข้อเสนอระบบการศึกษาทางเลือกที่เหมาะสมกับสภาวะคนไทย**. กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). **คู่มือการประเมินสมรรถนะครู**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2552). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- Katzenmeyer, M., & Moller, G. (2001). **Awakening the sleeping giant: Helping teachers develop as leaders**. 2nd ed. Thousand Oaks, CA : Corwin Press.

9. คำขอบคุณ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณาอย่างสูงยิ่งจาก ดร.สุรเชต น้อยฤทธิ์ อาจารย์ที่ปรึกษาที่กรุณาให้คำปรึกษา ให้ข้อเสนอแนะ และเอาใจใส่ด้วยดีเสมอมา ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณคณะผู้เชี่ยวชาญ คณะผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 คณะผู้บริหารสถานศึกษา คณะครูและบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 ทุกท่าน ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ให้ข้อมูลและให้คำปรึกษาในช่วงของกระบวนการวิจัย จนกระทั่งงานวิจัยสำเร็จลุล่วงได้อย่างราบรื่นเรียบร้อย

กราบขอบพระคุณ คุณพ่อศุภศิศิลป์ สายบุตร คุณแม่วรรณ สายบุตร และญาติพี่น้องทุกคน ที่ให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจอย่างดีมาโดยตลอด คุณค่าและประโยชน์จากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอยกเป็นเครื่องบูชาสำหรับพระคุณของบุพการี บูรพาจารย์ที่ได้อบรมสั่งสอน ให้ความรู้ ให้มีการศึกษาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่าน